

**“Şəffaflıq Azərbaycan” Korrupsiyaya qarşı Mübarizə İctimai Birliyinin təşkilatçılığı
və**

Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin

iştirakı ilə

2011-ci il 21 iyun tarixində

**Ünvanlı sosial yardımın təyin edilməsi və qarşıya çıxan problemlərin həlli
mövzusunda keçirilən**

Dəyirmi Masanın yekunu və verilən tövsiyələr

Ön söz

Bu tövsiyələr “Şəffaflıq Azərbaycan” təşkilatı tərəfindən Amerika Birləşmiş Ştatları Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin (USAID) maliyyə dəstəyi əsasında həyata keçirilən İctimai Maraqların Müdafiəsi və Hüquq Məsləhət Mərkəzi (ALAC) layihəsinin ictimai müzakirələr komponenti çərçivəsində hazırlanmışdır və donorların rəsmi mövqeyini əks etdirməyə bilər.

Respublikamızda bazar iqtisadiyyatına keçid prosesi ölkə əhalisinin böyük hissəsinin həyat səviyyəsinin kəskin sürətdə aşağı düşməsi ilə müşayiət olunur. Bu amil hamı tərəfindən neqativ hal kimi qiymətləndirilsə də, əhalinin çox hissəsi hələ dövlətin gücünə olan ümidlərini itirməyib.

Yeni iqtisadi siyasətə keçid tendensiyası sosial təminat sahəsində özünü daha da çox biruzə verir. Nəzərə almaq lazımdır ki, sosial təminat sistemi uzunmüddətli perspektiv üçün işləyən mürəkkəb sistemdir. Keçid dövründə respublikamızın sosial təminat sistemində yaranmış vəziyyət ciddi və prinsipal islahatların aparılmasını tələb edir. Bu islahatlar tələsik tədbirlərin görülməsindən ibarət olmamalı, ciddi şəkildə düşünülmüş, əsaslandırılmış və xarici ölkələrin təcrübəsini özündə əks etdirən konsepsiyaya uyğun həyata keçirilməlidir. Hazırkı dövrdə əhalinin müəyyən hissəsinin həyat səviyyəsinin əhəmiyyətli dərəcədə aşağı düşməsi, əmək haqqı, pensiya, müavinət və digər ödəmələrin səviyyəsinin yaşayış minimumu səviyyəsində olmaması öz həllini gözləyən problem kimi mövcuddur. Əhalinin sosial müdafiəsi sistemində islahatların aparılması təcili sürətdə həll edilməli məsələlərdən biridir. Ölkəmizdə yoxsulluğun aradan qaldırılması ilə əlaqədar qanunvericilik sistemində əhəmiyyətli dəyişikliklər baş versə də, o həm hüquqi, həm də iqtisadi münasibətlərdə qeyri-mükəmməl bir sistem olaraq qalmaqda davam edir.

Yoxsullar kateqoriyasına əhalinin həm ictimai istehsalda çalışan əmək qabiliyyətli hissəsindən, həm də yeganə yaşamaq mənbəyi kimi sosial ödəmələrin çıxış etdiyi əmək qabiliyyəti olmayan hissəsindən olan müxtəlif sosial təbəqələr aiddir. Hal-hazırda ölkədə 131 minə yaxın ailə ünvanlı dövlət sosial yardımını alır.

Dünyanın bir çox ölkələrindəki kimi həyata keçirilən ünvanlı dövlət sosial yardımını Azərbaycan Respublikasında əsas sosial siyasətlərdən biridir. Dövlət tərəfindən müvəqqəti dəstəklənməsinə yönələn bu siyasətin əsas mahiyyəti yoxsulluğu aradan qaldırmaq, az təminatlı əhali qruplarının dayanıqlı təminat sistemini yaratmaq və bununla da ölkə əhalisinin həyat şəraitinin uzunmüddətli yaxşılaşdırılmasına nail olmaqdır. Azərbaycanda ünvanlı dövlət sosial yardımını mexanizmlərinin yaradılmasına 2002-ci ildə start verilməsinə baxmayaraq bu yardımların verilməsinə 2006-cı ilin iyul ayından başlanılmışdır. Ölkəmizdə əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılması istiqamətində əldə olunan müsbət meylləri davam etdirmək məqsədilə “2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı” (YADİDP) xüsusi əhəmiyyətə malik olmuşdur. Əhalinin sosial müdafiəsi vasitəsi kimi istifadə olunan bu mexanizm və bununla bağlı həyata keçirilən siyasət bütövlükdə mütərəqqi olsa da onun sonrakı dövrlərdə tətbiqi sahəsində çoxsaylı problemlər və qüsurlar ortaya çıxmışdır.

Son illərdə müvafiq dövlət qurumları tərəfindən ünvanlı sosial yardımın təyin edilməsi və verilməsi sahəsində xidmət səviyyəsinin artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizə istiqamətində bir sıra təşəbbüslər irəli sürülüb. Buraya müraciət mexanizmlərinin effektivləşdirilməsi və şəffaflaşdırılması, korrupsiya hallarına yol verən işçilərinin cəzalandırılması və s. məsələləri daxildir.

Tədbirin keçirilməsində əsas məqsəd bu sahədə nəzərə çarpan çatışmazlıqları müzakirə etmək, onların həlli istiqamətində atıla biləcək addımları nəzərdən keçirmək olmuşdur. Eyni zamanda vətəndaş cəmiyyəti üzvləri ilə hakimiyyət nümayəndələrinin birgə dialoqunu qurmaq, ictimai müzakirələrin genişləndirilməsinə nail olmaq üçün dəyirmi masanın keçirilməsi məqsədəuyğun hesab edilmişdir. Bununla əlaqədar “Şəffaflıq Azərbaycan” Korrupsiya qarşı Mübarizə İB-nin təşkilatçılığı ilə Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, yerli qeyri-hökumət təşkilatları və beynəlxalq qurumların iştirakı ilə dəyirmi masa təşkil edilmişdir. Yekunda dəyirmi masanın gedişi zamanı aparılan müzakirələr, səsləndirilən fikirlər, irəli sürülən təkliflər ümumiləşdirilərək tövsiyə halına salınıb və Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə təqdim edilib. Tövsiyələrin hazırlanmasında aşağıdakı şəxslərin fikirlərindən istifadə olunub.

- Sahib Məmmədov, Vətəndaşların Əmək Hüquqlarının Müdafiə Liqasının sədri
- Vasif Mövsümov, Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə Fondunun icraçı direktoru
- Əliməmməd Nuriyev, Konstitusiyə Araşdırmalar Fondunun prezidenti, Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə QHT-lərin Məlumat və Əməkdaşlıq Şəbəkəsinin Koordinatoru;
- Rəna Səfəraliyeva, “Şəffaflıq Azərbaycan” İB-nin İcraçı Direktoru
- Azər Talıbov “Şəffaflıq Azərbaycan” İB-nin Baş hüquqşünası

I. ÜNVANLI DÖVLƏT SOSIAL YARDIMI HAQQINDA QANUNVERİCİLİK BAZASININ TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİNƏ DAİR TÖVSIYYƏLƏR

1.1. Ünvanlı dövlət sosial yardımını haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu

<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
<p>Qanunun 1.0.1-ci maddəsində “ehtiyac meyarı” anlayışı əhalinin əsas sosial-demoqrafik qrupları üzrə yaşayış minimumundan asılı olaraq, ünvanlı dövlət sosial yardımının təyin edilməsi məqsədilə dövlət büdcəsi ilə birgə hər il üçün təsdiq olunan hədd kimi verilmişdir.</p>	<p>Qanunvericilik burada əhalini təkcə onların mənsub olduğu sosial-demoqrafik qruplar üzrə fərqləndirmiş və onları bir meyarla birləşdirmişdir. Əhalinin əsas sosial demoqrafik qrupları üzrə yaşayış minimumu ildə bir dəfə yenidən hesablanır və dövlət büdcəsi ilə birlikdə təsdiq olunur. Bu isə Qanunun məqsədi baxımından uğurlu yanaşma hesab edilə bilməz. Məsələ ondadır ki, əhalinin sosial-demoqrafik qruplarının yaşayış minimumu respublika üzrə eyni deyildir. Yəni, əhalinin eyni sosial-demoqrafik qrupuna daxil olan hissəsi yaşadığı regiondan, şəhər və ya kənd yerindən asılı olaraq müxtəlif maddi təminatlarla malikdir. Məlum olduğu kimi, respublikanın ayrı-ayrı bölgələrinin həyat səviyyəsi, ailələrin aylıq məcmu gəlirləri, istehlak mallarının, daşınar və daşınmaz əmlakın qiymətləri və sosial vəziyyəti müəyyən edən digər göstəricilər bir-birlərindən əsaslı şəkildə fərqlənirlər. Bu baxımdan, yaşayış minimumu təkcə əhalinin əsas sosial-demoqrafik qrupları üzrə deyil, həm də bölgələr üzrə həyat səviyyəsi də nəzərə alınmaqla müəyyən edilməlidir. Belə olduqda, eyni aylıq məcmu gəlirlərinə malik olub müxtəlif regionlarda yaşayan ailələr üçün təyin edilən ünvanlı sosial yardımın miqdarı faktiki</p>

	reallığa uyğun olardı.
<i>Tövsiyyə edirik ki, Qanunun 1.0.1-ci maddəsində “əhalinin” sözündən sonra “yaşadıqları regionun sosial-iqtisadi göstəriciləri nəzərə alınmaqla” sözləri əlavə edilsin.</i>	
<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
Qanunun 1.0.2-ci maddəsində “ailə - qohumluq və ya qanunvericiliklə müəyyən olunmuş digər xüsusiyyətlərə görə bağlılığı olan, birgə yaşayan, ümumi ev təsərrüfatına malik şəxslər və yaxud tənha yaşayan şəxslər”dir.	Bu norma ümumi xarakterə malikdir, ailə üzvlüyünü konkret və dəqiq meyarlarını müəyyən etmir. Bundan əlavə, ayrı-ayrı normativ hüquqi aktlarda “ailə”, “ailə üzvləri” və ya “qohum” anlayışları həmin aktların məqsədlərinə görə müxtəlif məzmununda verilir.
<i>Tövsiyyə edirik ki, Qanunun 1.0.2-ci maddəsində ailə üzvü sayılan şəxslərin dəqiq siyahısı verilsin.</i>	
<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
Qanunun 1.0.3-cü maddəsində ailənin gəlirləri - ailə üzvlərinin bütün növ gəlirləri, o cümlədən ailə üzvlərinə bağışlanmış hədiyyələr, mülkiyyətdən, ailə üzvlərinə məxsus əmlakdan, şəxsi yardımçı təsərrüfatdan əldə olunan və yaxud əldə oluna biləcək pul və natural formada gəlirlərinin toplusu hesab edilir.	Norma yaradıcılığı baxımından “və yaxud əldə oluna biləcək pul” sözlərinin proqnoz şəklində verilməsi yolverilməzdir.
<i>Tövsiyyə edirik ki, Qanunun 1.0.3-cü maddəsindən “və yaxud əldə oluna biləcək” sözlərinin çıxarılsın.</i>	
<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
Qanunun 11-ci maddəsinə əsasən həmin Qanunun pozulmasına görə təqsirkar şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində müəyyən olunmuş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.	Qanunla müəyyən edilmiş normaların pozulmasına görə təqsirkar hesab olunan şəxslərin məsuliyyəti heç bir normativ-hüquqi aktla müəyyən edilməmişdir.
<i>Tövsiyyə edirik ki, digər müvafiq qanunvericilik aktlarına Qanunun pozulmasına görə təqsirkar şəxslərin məsuliyyətini müəyyən edən normalar əlavə edilsin</i>	
I.2. “Sosial yardımın alınması üçün müraciət edilməsi, onun təyin olunması, verilməsi və verilməsindən imtina edilməsi Qaydaları”	
<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
Ünvanlı dövlət sosial yardımının təyin edilməsi üzrə Qanundan sonra əsas normativ hüquqi akt “Sosial yardımın alınması üçün müraciət edilməsi, onun təyin olunması, verilməsi və verilməsindən imtina edilməsi Qaydaları”nın və “Ailənin orta aylıq gəlirinin hesablanması Qaydası”nın təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 2 fevral 2006-cı il tarixli 32 №-li qərarıdır. Qərarın 2.3-cü bəndində deyilir ki, ailəni təmsil edən şəxs ərizə, “Ailənin gəlir və əmlakı haqqında bəyannamə”, Aztəminatlı ailələrin yoxsulluq vəziyyətindən çıxarılması məqsədi ilə uyğun vasitələrin müəyyən edilməsi üçün sorğu anketi, ailə üzvlərinin şəxsiyyətini təsdiq edən sənədlərin surəti və ailə tərkibi haqqında yaşayış yerindən arayışla birlikdə zəruri hallarda həmin	Bu bənddə nəzərdə tutulan “zəruri” sözünə diqqət yetirsək, ünvanlı dövlət sosial yardımının təyin edilməsi üçün məhz hansı “zəruri” sənədlərin vacib olması qanunvericilik tərəfindən formal olmasa da, bu qərarın tələblərinin pozulmadığı görüntüsü ilə həmin bənddən subyektiv məqsədlər üçün istifadə edilməsinə zəmin yaradır.

bənddə nəzərdə tutulan digər sənədləri də təqdim etməlidir.	
<i>Təvsiyyə edirik ki, Qaydaların 2.3-cü bəndində “zəruri hallarda” sözləri “ailə üzvlərinin mövcud sosial vəziyyətindən asılı olaraq” sözləri ilə əvəz edilsin</i>	
Mövcud vəziyyət	<i>Analiz</i>
Qaydaların 3.1-ci bəndində ünvanlı dövlət sosial yardımını təyin edən komissiyanın tərkibi ilə bağlı pozitiv dəyişiklik edilmişdir. İndiki redaksiyada hüquqi-təşkilati formasından asılı olmayaraq, idarə, müəssisə və təşkilatların nümayəndələrinin təşəbbüsü kifayətdir ki, onların komissiyanın iclaslarında iştirakı məcburi qaydada təmin edilsin.	Həmin komissiyalara qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələrinin daxil edilməsi bu sahədə işin həqiqətən şəffaf şəraitdə keçirilməsi, qəbul edilən qərarların obyektivliliyinə ictimai nəzarət təmin edilməsinin effektiv hüquqi rıçaqlarından biri kimi sayıla bilər.
<i>Təvsiyyə edirik ki, ünvanlı dövlət sosial yardımını təyin edən komissiya üzvlüyünə ərazi qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndəsinin daxil edilməsi imperativləşdirilsin və Qaydalara müvafiq dəyişiklər edilsin.</i>	
Mövcud vəziyyət	<i>Analiz</i>
Qaydaların 3.10.2-ci bəndində əsasən, ailənin yardım üçün müraciətdən 1 il əvvəl mənzil aldığı və yaxud respublika üzrə təsdiq edilmiş yaşayış minimumunun 10 misindən çox məbləğdə təhsil haqqı ödədiyi və ya alqı-satqı etdiyi təqdirdə sosial yardımın təyin olunmasından imtina edilməsidir. Mübahisə doğuran məqam göstərilən imtina əsaslarından birinin sosial yardımın təyin olunması tarixindən 1 il əvvəl baş verməsidir.	Bu məqam mübahisə doğurur. Yaşadığımız son dövrlərin təcrübəsi göstərir ki, ən azından global iqtisadi-maliyyə böhranı zamanı 1 il hər hansı bir şəxsin və ya ailənin müflis olması üçün tamamilə yetərli bir müddətdir. Bu baxımdan, 1 il və daha əvvəl bu bənddə göstərilən hərəkətlərin edilməsi həmin şəxsin və ya ailənin ünvanlı sosial yardım ala bilməyəcəyinin əsaslı və obyektiv səbəbi hesab edilə bilməz.
<i>Təvsiyyə edirik ki, Qaydalardan 3.10.2 bənd çıxarılsın.</i>	
Mövcud vəziyyət	<i>Analiz</i>
Qaydaların 3.10.5.-ci bəndinə əsasən, ailənin əmək qabiliyyəti, işləməyən üzvü Baş Məşğulluq İdarəsinin yerli orqanı tərəfindən təklif olunmuş iki münasib işdən imtina etdikdə ailənin sosial yardım hüququna onun təkrar müraciəti əsasında 1 aydan sonra baxıla bilər.	Əksər hallarda ünvanlı dövlət sosial yardımlarının təyin olunmasında əsas problem sənədlərin toplanması ilə bağlı olur. Regionlarda olan bəzi məmurlar ünvanlı dövlət sosial yardımlarının verilməsindən imtinasına əsasları sənədlər vasitəsi ilə yarada bilirlər. Məsələn, məşğulluq mərkəzlərində ali təhsili olan şəxslərə fəhlə peşələri təklif olunur, həmin şəxslər bu işdən imtina etdikdə ona boş blankda imza atmaq təklif olunur. Sonradan həmin sənəddə göstərilir ki, guya ali təhsilli şəxsə münasib iş təklif olunub. Həmçinin müxtəlif qurumlarla Sosial Müdafiə Mərkəzi əməkdaşları arasında gizli sövdələşmələr də mövcuddur. Əsas vasitə isə məşğulluq mərkəzlərində işsiz kimi qeydiyyatdan keçməyin problem olduğunu göstərir. Ünvanlı dövlət sosial yardımını almaq üçün işsiz kimi qeydiyyatdan keçmək üçün məşğulluq mərkəzinə müraciət edən şəxslər qeyri-münasib və ya ixtisasa uyğun olmayan iş təklifi alaraq təbii ki, işdən imtina edirlər. Nəticədə həmin şəxslərə yardımlar verilmir.
<i>Təvsiyyə edirik, ki bu halların qarşısının alınması üçün “Sosial yardımın alınması üçün müraciət edilməsi, onun təyin</i>	

olunması, verilməsi və verilməsindən imtina edilməsi Qaydaları” və “Ünvanlı dövlət sosial yardımını haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunda “münasib iş” anlayışı konkretləşdirilsin.

“Ailənin orta aylıq gəlirinin hesablanması Qaydası”nın 4-cü bəndində nəzərdə tutulur ki, ailənin orta aylıq gəlirinin hesablanması zamanı ailə üzvlərinin gəlirləri haqqında məlumatların düzgünlüyünü təsdiq edə biləcək bütün rəsmi və qeyri-rəsmi mənbələrdən (o cümlədən bilavasitə yerində araşdırmaqla) istifadə edilir.

Burada həmin bəndin tətbiqi zamanı subyektivizmə imkan yarada biləcək məqamı məlumatların düzgünlüyünün qeyri-rəsmi mənbələrdən alınan informasiya əsasında təsdiqidir. Normanın belə redaksiyası dəqiqliyinə bir çox hallarda şübhə ehtimalının yüksək olduğu qonşuların da verdiyi xəbərlərin əsas götürülməsini nəzərdə tutur. Həmin xəbərlərin mənbəyinin nə dərəcədə həqiqətə uyğun olduğunun dəqiqləşdirilməsi mexanizmi göstərilməlidir.

Təvsiyə edirik, ki Qaydanın 4-cü bəndinə ya həmin mexanizm əlavə edilsin, ya da “qeyri-rəsmi mənbələrdən” sözləri bənddən çıxarılsın.

II. ÜNVANLI DÖVLƏT SOSIAL YARDIMIN VERİLMƏSİNDƏ İDARƏETMƏNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ

<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
Məlumdur ki, qanunvericilik ünvanlı sosial yardım təyin olunması və bunun üzərində nəzarətin təmin edilməsi kimi bir-birindən tam fərqli iki funksiyayı eyni bir quruma - Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin rayon (şəhər) Əhalinin Sosial Müdafiəsi Mərkəzlərinə həvalə etmişdir.	Bu öz növbəsində sosial yardımların təyin olunması zamanı korrupsiyaya yol açmaqla yanaşı, həmin təyinatlar üzərində nəzarəti tam səmərəsiz edir. Ona görə də, sosial yardımların verilməsinə nəzarətin müstəqil bir quruma verilməsi bu sahədə olan qanunvericiliyin daha mükəmməl icrasını təmin edə və korrupsiyaya yol açmağa biləcək halların qarşısının alınmasında mühüm vasitələrdən biri ola bilər.

Təklif edirik ki, ünvanlı dövlət sosial yardımların verilməsinə nəzarət Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyindən alınaraq, müstəqil bir quruma verilsin. Həmçinin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı ilə həmin qurumun yaradılması və Statusu müəyyən edilsin.

<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
Baş prokurorluq yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə İdarəsinin “Qaynar xətt” əlaqə mərkəzinə daxil olmuş müraciətlər üzrə aparılmış ümumiləşdirmə zamanı Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyindəki qurumların fəaliyyəti ilə bağlı şikayətlərdə vətəndaşlara hesablanmış ünvanlı sosial yardımın 4-6 ayın pullarının rayon mərkəzlərinin vəzifəli şəxsləri tərəfindən mənimsənilməsi, həmçinin yardımın təyin edilməsi üçün onun müəyyən hissəsinin gələcəkdə vəzifəli şəxslərə veriləcəyi şərti ilə yardım təyin olunması halları və digər qanun pozuntuları aşkarlanıb.	Aparılmış təhlil göstərir ki, bir çox hallarda ünvanlı sosial yardımın alınması ilə əlaqədar müraciət etmiş buna hüququ olmayan şəxslər rayon sosial müdafiə mərkəzlərinin əməkdaşları ilə qabaqcadan cinayət əlaqəsinə girməklə alınmış yardımını öz aralarında bölüblər. Bundan əlavə, əksər hallarda, ünvanlı dövlət sosial yardımlarının köçürüldüyü plastik kartların pin kodları açılır. Həmin pin kodlardan yardımın təyin edən vasitəçi məmur xəbərdar olur. Vəsait köçürülməzdən əvvəl həmin plastik kart sahibindən alınır və 3 ay (bəzən 4 ay) üçün nəzərdə tutulan vəsait oradan çıxarılır. Bundan sonra plastik kart sahibinə qaytarılır. Bir çox hallarda yardımların təyin olunmasında vasitəçilərin xidmətindən istifadə olunur. Vasitəçilər bəzən məşğulluq mərkəzinin işçiləri olurlar, yaxud onların hər biri onlarla vasitəçiləri əlaqələndirirlər. Vasitəçilər sosial vəziyyətindən asılı olmayaraq istənilən şəxsə razılışma əsasında yardımlar təyin edilməsində xidmət göstərirlər,

	<p>sənədlərin operativ toplanması üçün xidmətlər də təklif olunur.</p> <p>Bu kimi neqativ hallar son aylar da nazirlik tərəfindən də qəbul edilib və problemin aradan qaldırılması istiqamətində işlər görülüb. Artıq qərara alınıb ki, vətəndaşlara plastik kartlar Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiə mərkəzləri tərəfindən deyil, birbaşa olaraq banklar tərəfindən verilsin.</p>
<p><i>Təvsiyyə olunur ki,</i></p> <p>1- ünvanlı dövlət sosial yardımının ödəniş proseduruna tam nəzarət təmin olunsun. Bu nəzarət Əhalinin Sosial Müdafiəsi mərkəzlərinə deyil, məhz yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi müstəqil bir quruma həvalə edilsin.</p> <p>2-plastik kartların banklar tərəfindən verilməsi işi tezləşdirilsin ki, məmurların kartlardan öz şəxsi məqsədləri üçün istifadə hallarına yol verilməsin.</p> <p>3- ünvanlı dövlət sosial yardımların verilməsində məmur-vətəndaş təmasının minimuma endirilməsi və ehtimal edilən korrupsiya sövdələşmələrinə yol verməmək üçün “Vahid Pəncərə” prinsipinə keçməsi sürətləndirilsin.</p>	
<p><i>Mövcud vəziyyət</i></p>	<p><i>Analiz</i></p>
<p>Ölkənin iki pilot ərazisində Dünya Bankının təvsiyəsi ilə “Özünüdəstək” layihə proqramı həyata keçirilməkdədir. Bu növ yardımın verilməsində əsas məqsəd ailələrin fərdi əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmaları və şəxsi yardımçı təsərrüfatlarının inkişafı yolu ilə yoxsulluq həddindən çıxarılmasıdır. Bu layihə vasitəsilə ailələrin məşğulluğu da təmin olunacaq. Onlar özləri yaratdıqları iş yerlərində işləyə biləcəklər. Bəzən bu yardımı mikrokredit kimi qiymətləndirirlər. Amma bu, heç də belə deyil çünki, bu vəsait dövlət tərəfindən vətəndaşlara əvəzsiz verilir. Vətəndaşların öhdəliyi ondan ibarət olur ki, onlar biznes planı təqdim etsin və orada fəaliyyət göstərəcəkləri sahəni göstərsinlər. Ailələr vəsaiti düzgün xərcləməlidirlər ki, sonra müsbət nəticələr əldə etsinlər. Digər yenilik isə odur ki, bu ailələrin seçilməsinə ictimai şuralar kömək edəcək.</p>	<p>Bir çox ölkələrdə uğurla həyata keçirilmiş öhdəliklərlə müşayiət olunan sosial yardımın verilməsi prinsipinin Azərbaycanda da geniş tətbiq olunmasına zəmin yaranıb. Əhaliyə ünvanlı sosial yardım 1 il ərzində aybaay verilir və bu korrupsiyaya geniş imkanlar yaradır. dövlət sosial yardımı bütün regionlarda artıq birdəfəlik tətbiq olunması həm korrupsiyaya üçün imkanları aşağı salmış olar, həm də Respublikada ailələrin məşğulluğunu təmin edəcək və yoxsulluğun səviyyəsini endirəcək.</p>
<p><i>Təvsiyyə edirik ki,</i></p> <p><i>Qanunvericiliyə dəyişiklik əlavə edilərək ünvanlı sosial yardımın aztəminatlı ailələrə iki formada – birdəfəlik və aylıq şəkildə verilməsi təsdiq edilsin</i></p>	
<p><i>Mövcud vəziyyət</i></p>	<p><i>Analiz</i></p>
<p>Ünvanlı dövlət sosial yardımlarının təyin olunması üçün sənədlərin toplanması, müraciət edənlərin bu yardıma həqiqətən ehtiyaclarının olub-olmamasını müəyyənləşdirmək üçün tətbiq olunan mexanizmlər səmərəsiz və uzun vaxt tələb edən prosedurlara çevrilmişdir.</p>	<p>Nəticədə bir çox hallarda bu yardımlar təyinatı üzrə ünvanlara deyil, əslində bu yardımları almaq hüququ olmayan insanlara çatmışdır. Ünvanlı dövlət sosial yardımlarının təyin olunması və verilməsi proseslərində dövlət məmurları tərəfindən vətəndaşların süründürməçilik prosesinin mövcudluğu, şəffaflığın kifayət qədər olmaması, yerlərdə ciddi hüquqpozmalarına yol verilmə və korrupsiya halları müşahidə olunur.</p>
<p><i>Təvsiyyə edirik ki,</i></p> <p>1. Ünvanlı sosial yardımın təyin edilməsi üçün sənədlərin toplanması zamanı Vahid pəncərə sistemi tətbiq edilsin. Nümunə kimi Vergilər Nazirliyində sahibkarların qeydiyyatı üçün tətbiq olunan sistemdən yararlanılsın.</p>	

2. Müraciətlərin qəbul edilmə prosedurları və ÜSY alınmasını iddia edənlərin müəyyən olunması avtomatlaşdırılsın. Bununla dövlət vətəndaşların dövlət qulluqçularından asılılığının, məmurların əhalinin süründürmə hallarının aradan qaldırılmasını təmin etmiş olacaq və gələcəkdə ünvanlı sosial yardımın ayrılması ilə bağlı proqnozların verilməsi prosesini asanlaşdırmış olar.

3. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2006-cı il 2 fevral tarixli, 32 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Sosial yardımın alınması üçün müraciət edilməsi, onun təyin olunması, verilməsi və verilməsindən imtina edilməsi Qaydaları"nın 2.3.2., 2.3.3., 2.3.4., 2.3.9., 2.3.11., 2.3.17., 2.3.18. maddələrində nəzərdə tutulan sənədlərin və arayışların toplanması işini vətəndaşlara kömək olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanları həyata keçirsin.

Mövcud vəziyyət

Son vaxtlar Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiə Nazirliyində 117 dövlət qulluqçusuna qarşı intizam tənbeh tədbirləri görülmüş, 7 dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğuna xitam verilib. Həmçinin Baş prokuror yanında Korrupsiya mübarizə idarəsində sosial müdafiə sahəsində korrupsiya hüquqpozmaları barəsində 2 iş üzrə cinayət işi başlanıb. Prokurorluq orqanlarına edilmiş müraciətlər üzrə aparılmış ümumiləşdirmə nəticəsində Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyindəki qurumların fəaliyyəti ilə bağlı şikayətlərin artdığı müşahidə edilmişdir.

Analiz

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən yerli rayon (şəhər) əhalinin sosial müdafiəsi mərkəzlərinin fəaliyyəti üzərində nəzarətin lazım səviyyədə həyata keçirilməməsi nəticəsində ünvanlı dövlət sosial yardımların təyin edilməsi və ödənilməsi sahəsində kobud qanun pozuntularına yol verilmişdir.

Təvsiyə edirik ki,

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi qanun pozuntularının vaxtında aşkarlanması və qarşısının alınması üçün vətəndaş cəmiyyəti üzvləri ilə münasibətləri sıxlaşdırsın. Nazirliyin yanında müstəqil nəzarət qurumu kimi, QHT-lərin də iştirakı ilə Nəzarət Şurası yaradılsın və proseslərə cəlb edilsin. Bu rəhbər vəzifələrindən istifadə edən, vətəndaşları süründürən məmurlar haqqında ciddi tədbirlərin görülməsinə kömək edəcək. Süründürməçilik və rüşvətlə bağlı vətəndaşlar tərəfindən edilən müraciətlərin obyektiv və qanunamüvafiq müddətdə araşdırılmasına yardım edəcək.

Mövcud vəziyyət

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə daxil olan şikayətlərin tez bir zamanda araşdırılması məqsədi ilə müasir sistem yaradılmışdır. Nazirliyin 142 nömrəli qaynar xəttinin 101-əmək qanunvericiliyi ilə bağlı sorğuların, 102-ünvanlı dövlət sosial yardım və sosial müavinətlərlə bağlı sorğuların, 103-Əlillik dərəcələrinin verilməsi və reabilitasiya ilə bağlı sorğuların və 104- iş yerləri, məğulluğun təminatı və əmək miqrasiyası ilə bağlı sorğuların cavablandırılması nəzərdə tutulmuş daxili nömrələri yenidən formalaşdırılıb.

Analiz

Lakin, operativ lazımı məlumatın verilməsi, bu sistemin yaradılması, idarə edilməsi ilə bağlı vahid metodologiyanın olmaması və bu sahədə cavabdehlik daşınması üçün hüquqi öhdəliklərin göstərilməməsi effektivliyini bir qədər azaldır. Baxmayaraq ki, bu sahədə təkmilləşmə olub, amma təcrübə göstərir ki, sualların cavabı tez-tez anlaşılmaq və qeyri-müəyyən olur, operativ reaksiya təmin edilməmişdir və şikayətlərə baxılmasında ənənəvi metodların tətbiqi qalmaqdadır. Bu da öz növbəsində "qaynar xətt"lərin zənglərinə cavab verən insanların bilik və bacarıq səviyyəsini sual altında qoyur.

Təvsiyə edirik:

1. Yaradılmış "Qaynar xətt" məlumat sisteminin daha da təkmilləşdirilməsi üçün bu xidmətin formalaşdırılması və idarə edilməsi vahid metodologiya ilə işlənsin.

2. Bu sahədə cavabdehlik daşınması üçün müəyyən hüquqi öhdəliklər tətbiq edilsin.

3. Dövlət qurumlarında "Qaynar xətt" sistemi ilə daxil olan sualların dəqiq araşdırılması, operativ və tam dolğun cavablanması məqsədilə zənglərə cavab verən insanlar kvalifikasiya (müvafiq dərəcə) proqramları ilə təmin edilsin.

4-Qaynar xəttin fəaliyyətini qiymətləndirmək üçün analitik komitə yaradılsın və bu komitə tərəfindən

Qaynar xəttin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinə dair hazırlanan hesabatlar mütəmadi qaydada mediada dərc olunsun.

III. EHTİYAC MEYARININ YAŞAYIŞ MINIMUMUNA ÇATDIRILMASI MƏQSƏDİLƏ MƏRHƏLƏLƏRLƏ ARTIRILMASININ TƏMİN OLUNMASI DAIR TÖVSIYƏLƏR

<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
<p>Əhalinin əsas sosial demoqrafik qrupları üzrə yaşayış minimumu ildə bir dəfə yenidən hesablanır və dövlət büdcəsi ilə birlikdə təsdiq olunur. “Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında” qanuna görə belə yardım aztəminatlı ailələrə dövlət tərəfindən verilən pul yardımıdır. Qanunda ünvanlı sosial yardımın təyin edilməsinin şərti kimi ehtiyac meyarı çıxış edir. Ehtiyac meyarı dedikdə, əhalinin əsas sosial-demoqrafik qrupları üzrə yaşayış minimumundan dövlət büdcəsi ilə birgə hər il üçün təsdiq olunan hədd başa düşülür (hazırda Azərbaycanda ehtiyac meyarı 75 manat səviyyəsində müəyyən edilib). Sosial yardımın məbləği ailənin orta aylıq gəlir ilə hər bir ailə üzvü üçün ehtiyac meyarının məcmusu arasında yaranan fərq məbləğində hesablanır. Ailənin orta aylıq gəlirinin hesablanması qaydası AR Nazirlər Kabineti 2 fevral 2006-cı il 32 nömrəli qərarı ilə müəyyən edilmişdir.</p> <p>“Yaşayış minimumu haqqında” qanunda göstərilir ki, ünvanlı dövlət sosial yardım aztəminatlı ailələrə dövlət tərəfindən göstərilən pul yardımıdır (Azərbaycan Respublikasının Qanununa və Milli Məclisinin qərarına əsasən 2011-ci il üçün yaşayış minimumunu ölkə üzrə 95 manat, əmək qabiliyyətli əhali üçün 102 manat, pensiyaçılar üçün 72 manat, uşaqlar üçün 76 manat məbləğində müəyyən edilmişdir). Dövlət sosial yardımı sistemi əhalinin aztəminatlı kateqoriyalarının həyat səviyyəsinin təbəqələrinə dövlət tərəfindən ünvanlı sosial yardım göstərilməsinin formalaşdırılmasında və tətbiqində yaşayış minimumundan istifadə olunur. “Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında” qanuna əsasən ailəni aztəminatlı ailə hesab etmək üçün minimum istehlak səbətinin real dəyərini əks etdirən yaşayış minimumundan deyil, ehtiyac meyarı kimi kateqoriyadan istifadə edilir.</p>	<p>Respublikamızda ehtiyac meyarının mütəmadi olaraq artırılması, ünvanlı yardımın təyin olunma və verilmə prosedurlarının sadələşdirilməsi, əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və təyinat müddətinin artırılması tədbirləri görülməlidir. Hazırda yaşayış minimumu çox aşağı səviyyədə müəyyən edilmişdir</p>

Təvsiyə edirik:

- 1. Ehtiyac meyarı ən azı yaşayış minimumu səviyyəsinə qaldırılsın.*
- 3. Reallıqlara uyğun olaraq, yaşayış minimumu yenidən hesablınsın.*

IV. ÜNVANLI DÖVLƏT SOSIAL YARDIMI SISTEMİNİN MƏRKƏZLƏŞDİRİLMİŞ QAYDADA İDARƏ EDİLMƏSİ ÜÇÜN İNFORMASIYA SISTEMİNİN (ŞƏBƏKƏNİN) YARADILMASI

<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
<p>Azərbaycan Respublikasında elektron hökumətin yaradılması ilə bağlı bir sıra tədbirlər həyata keçirilsə də, həmin məsələnin həlli hələlək arzuolunan səviyyədə deyildir. Elektron hökumət</p>	<p>Ünvanlı dövlət sosial yardımlarının verilməsi əhalinin həyat səviyyəsinə müsbət təsir edir. Eyni zamanda yardımların təyin olunması və verilməsində baş verən pozuntu halları bir sıra</p>

<p>layihəsi tam gücü ilə işləməyə başladıqdan sonra, komissiya tərəfindən ünvanlı sosial yardım almaq istəyən ailələr barəsində zəruri olan hər hansı bir məlumatın müvafiq dövlət orqanlarının rəsmi informasiya bazasından əldə etmək işi asanlaşar və bu məqsədlə edilən müraciətlərə baxılması sürətlənər, eyni zamanda, ehtiyatsızlıq üzündən və ya qəsdən müxtəlif məlumatların tam, yaxud düzgün olmaması ehtimalı azalardır.</p>	<p>hallarda ədalətsizliyə gətirib çıxarır. Belə bir hal geniş yayılmışdır ki, ünvanlı dövlət sosial yardımları almaq hüququ olmayanların (ehtiyacı olmayanlar) bir qismi faktiki gəlirlərini gizlətməklə bu yardımlardan yararlanır. Bir çox hallarda yardımları almağa tam hüququ olanlar (ehtiyacı olanlar) isə süni bürokratik maneələrlə üzləşir, zəruri sənədləri əldə edə bilmirlər (daha doğrusu bu sənədlər onlara yardım almağa imkan vermir). Nəticədə belə hallar bütövlükdə ünvanlı dövlət sosial yardımlarının təyin olunmasında və verilməsində ədalətsizliyin olması qənaəti yaradır.</p>
--	--

Təvsiyyə edirik:

1. Ölkə üzrə ünvanlı dövlət sosial yardım alan şəxslərin adları yaşayış məntəqəsinin adı göstərilməklə Nazirliyin veb sahifəsində, bütün Mərkəzlərdə xüsusi informasiya lövhələrində yerləşdirilsin. Belə olan halda ehtiyacı olmayanların belə yardımları alması halı azalar.
2. Respublikada yaşayan bütün şəxslərin sosial statusu ilə bağlı bütün məlumatları almağa imkan verən vahid elektron informasiya bankı yaradılsın, daxil olunmuş məlumatlar avtomatik yenilənsin, ayrı-ayrı dövlət orqanlarının müvafiq məlumat bazalarına həmin orqanlar üçün giriş imkanı verilsin.

V. ŞƏFFAFLIĞIN ARTIRILMASI

<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
<p>Dövlət Büdcəsindən iri həcmdə ayrılan vəsaitlərdən səmərəli istifadə olunması heç də həmişə mümkün olmamışdır. Geniş əhali kütləsini əhatə edən və dövlət büdcəsindən ayrılan külli miqdarda vəsaitin bölüşdürülməsi ilə müşayiət olunan bu prosesə hazırlıq ərəfəsində geniş əhali kütlələri arasında ciddi maarifləndirmə və məlumatlandırma işləri həyata keçirilməmiş, bu işlərin həyata keçirilməsində mühüm rol oynaya biləcək vətəndaş cəmiyyəti strukturlarının potensialından istifadə edilməmişdir.</p> <p>Əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılmasına yönəlmiş “2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı” (YADİDP) barədə məlumatlı olması sistemin daha da şəffaflaşmasına yardım edə bilər.</p>	<p>Göstəricilərə görə, hazırda məlumatlılıq səviyyəsi aşağıdır.</p>

Təvsiyyə edirik ki,

televiziya və radio kanllarında əhaliyə mütəmadi olaraq Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin əməkdaşları və Vətəndaş Cəmiyyətinin subyektləri də cəlb edilməklə birgə maarifləndirici proqramlar hazırlansın.

<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
<p>2005-ci ildə qəbul edilən “İnformasiya əldə etmək haqqında qanun”a görə bütün dövlət qurumlarının internet sahifəsi yaradılmalıdır.</p>	<p>Qanunun qüvvəyə minməsindən bir neçə il keçməsinə baxmayaraq Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi hələ də bu istiqamətdə əsaslı hərəkətlər etməyib. Eyni zamanda vurğulanmalıdır ki, Nazirliyin saytı fəaliyyət göstərmir. Bu isə indiki dövrdə qəbul edilməz bir haldır</p>

Nazirliyin rəsmi veb sahifəsinin yaradılması istiqamətdə işlərin sürətləndirilməsinə, ciddi islahatların aparılmasına ehtiyac var. Sayt vasitəsilə məlumatların yayılması daha sürətli və operativ şəkildə aparıla

<i>bilər.</i>	
<i>Mövcud vəziyyət</i>	<i>Analiz</i>
Azərbaycan Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyində ilk dəfə olaraq, yerli mərkəzlərlə canlı əlaqə saxlamaq üçün videobağlantı sistemi yaradılmışdır.	Əvvəllər nazirliyin əməkdaşları məsələləri araşdırmaq üçün rayonlara ezam olunurdular. Bu, vaxt itkisi yaradaraq problemlərin operativ həllinə imkan vermirdi. Yeni sistemin tətbiqi sayəsində isə ƏƏSMN işçiləri artıq işdən ayrılmadan nazirliyin yerli strukturları ilə əlaqə yarada bilirlər. Hazırda belə videokonfranslar bir neçə rayonların yerli mərkəzləri ilə təşkil olunur.
<i>Təvsiyyə edirik ki, bu yeni sistem gələcəkdə mütəmadi olaraq tətbiq edilsin və bu bağlantı sistemində ünvanlı dövlət sosial yardıma iddia edən vətəndaşlar da iştirak edə bilsinlər.</i>	